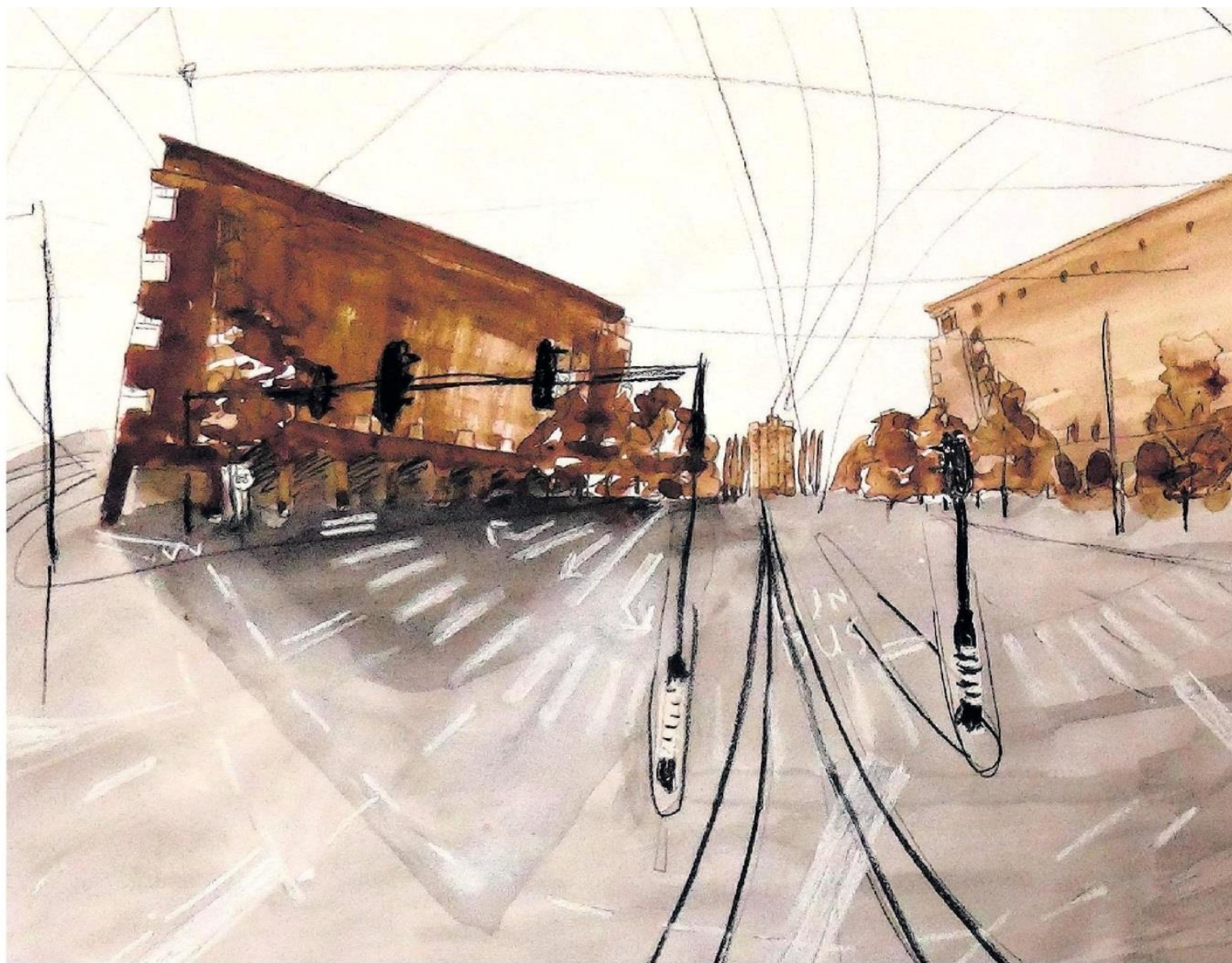

Het Victorieplein dat toen, in 1945, nog Daniël Willinkplein heette.

Niet Texel of Oegstgeest, maar de oude Rivierenbuurt vormt het decor voor de nieuwe voorstelling *De perzik van onsterfelijkheid*, naar het boek van Jan Wolkers. Maker Rieks Swarte en Karina Wolkers blikken terug.

tekst PETER VAN BRUMMELEN illustratie RIEKS SWARTE

Wolkers' wijk

Het *Parool* speelt een rol in *De perzik van onsterfelijkheid*. Het is een héél klein rolletje, maar toch: een van de rekwisieten in de voorstelling is een authentiek exemplaar van *Het Parool* van 5 mei 1980. Rieks Swarte, bedenker en regisseur van de voorstelling, tikte het via internet op de kop. "Ik moest er zestig euro voor betalen."

'De Canadezen doen de intocht over' staat in grote letters voorop de krant die Ali Çiftçi in zijn rol van oud-verzetsman Ben Ruwiel leest in de voorstelling. Vanuit de zaal is het onmogelijk te zien, maar onder de bijbehorende foto staat: 'Amsterdam heeft vanmorgen zijn Canadese bevrijders verwelkomd. Net als op 5 mei 1945 zouden driehonderdvijftig van hen via de Berlagebrug naar de Dam trekken; ze maakten daarbij gebruik van legervoertuigen.' Het toneelstuk *De perzik van onsterfelijkheid* speelt zich, net als het gelijknamige boek van Jan Wolkers, geheel af op Bevrijdingsdag 1980.

Rieks Swarte (66) woonde in 1980 vlak bij de Berlagebrug op een woonboot. Naar de herdenkingsintocht is hij toen niet gaan kijken. "Wat vooral te maken had met de kroning van Beatrix, vlak daarvoor op 30 april. Die was uitgelopen op een enorme veldslag tussen krakers en de ME. Dat wilde de stad op 5 mei blijkbaar goedmaken met een feestje, maar daar had ik geen trek in."

Karina Wolkers (69) ging die dag wél kijken naar de intocht. Later dat jaar zouden Jan Wolkers en zij verhuizen naar Texel, nu woonden ze nog in de Rivierenbuurt. "Op 30 april waren we de stad ontvlucht naar Limburg. Planten die we daar toen hebben gekocht, staan op Texel nog altijd in de tuin. Maar 5 mei waren we in Amsterdam. Jan heeft geïnteresseerd staan kijken naar die intocht."

Confrontatie met de dood

"Ik heb op het dek van mijn boot gestaan, de Vrachtzoeker I. Door het luik kon ik op tv die Canadezen in close-up zien," zegt Swarte. Tegen Wolkers: "Weet je dat De Vrachtzoeker in de oorlog is gebruikt voor voedseltransporten van Friesland naar Leiden, waar Jan toen

woonde? Die heeft nog gegeten uit mijn boot." Lachend: "Nou ja, gelul natuurlijk. Maar het zóu kunnen."

In *De perzik van onsterfelijkheid*, een relatief onbekende titel in het oeuvre van de in 2007 overleden Jan Wolkers, ziet hoofdpersoon Ben Ruwiel de Canadezen ook op nieuw de stad intrekken. Het brengt hem danig in verwarring. Met zijn hond Snoet zwerft hij door Amsterdam. Vooral door de Rivierenbuurt, waar hij woont met zijn alcoholistische vrouw Corry, die ook een verzetsverleden heeft. Maar hij belandt ook in het Rijksmuseum. Daar ziet hij het schilderij waar het boek zijn titel aan ontleent.

Wolkers: "Jan schreef *De perzik van onsterfelijkheid* na een periode waarin we veel met de dood waren geconfronteerd. Eerst overleed Jans vader. Toen, in de rust van een wedstrijd van het WK '78, zijn kat. En kort daarop zijn moeder, waar hij minder overtuurd van was. Met die kat had hij eenentwintig jaar geleefd, zijn moeder zag hij af en toe. En geheel onverwacht overleed in 1979 mijn vader, 61 jaar oud nog maar."

Karina Wolkers groeide op in de Rivierenbuurt. Haar communistische ouders zaten in de oorlog beiden in het verzet. Schuin tegenover het ouderlijk huis in de Uiterwaardenstraat woonde en werkte Jan Wolkers in een atelierwoning in de Zomerdijkstraat. Zeventien jaar was ze toen ze in 1963 de aanzienlijk oudere Wolkers leerde kennen. Niet lang daarna trok ze bij hem in.

De totstandkoming van Wolkers' romans maakte ze sindsdien van nabij mee. "De dood van zijn eigen vader verwerkte hij in *De doodshoofdvler*. De dood van mijn vader in *De perzik van onsterfelijkheid*. Er zit veel van mijn vader in Ben. Mijn vader was betrokken bij de Februaristaking en heeft in een werkkamp in Duitsland gezeten. Mijn moeder zette het verzetswerk voort; onder de vloer stond een zender waarmee de communisten contact hadden met Moskou."

Swarte kreeg het idee voor een toneelbewerking van *De perzik van onsterfelijkheid* tijdens een wandeling door Amsterdam-Zuid. "Het was in die buurt met al die Amsterdamse Schoolhuizen. Ik wilde een voorstelling waarin de Amsterdamse architectuur een rol zou spelen. *De perzik van de onsterfelijkheid* bood die mogelijkheid. In de Rivierenbuurt vind je geen Amsterdamse School, maar de architectuur daar vind ik erg mooi."

Hoe maak je een toneelstuk van een boek dat zich afspeelt op verschillende buitenlocaties? Swarte, gespecialiseerd in visueel toneel, vond een oplossing. Gedurende de voorstelling loopt hij met een handcamera langs tekeningen van Amsterdam-Zuid en door een maquette van zo'n typische Rivierenbuurtetagewoning. De beelden worden op een groot scherm getoond.

"Door die beelden hoeft er bijna niets te worden uitgelegd," zegt Swarte. "De monoloog van Ben komt vrijwel letterlijk uit *De perzik*. Er is hier en daar wel een beetje aan balletje-balletje gedaan: sommige scènes zijn van plaats veranderd."

5 mei bij zonsopgang

De in de voorstelling gebruikte tekeningen maakte Swarte zelf. Ze zijn in een heel andere stijl dan die van zijn broer Joost Swarte, de internationaal gevierde strip-tekenaar. "Ik teken veel wilder en expressiever. Maar Joost heeft ook niet altijd zo precies getekend, hoor. Dat is pas begonnen nadat hij in de jaren zeventig een interview met Kuifjetekenaar Hergé had gehad. Als jongens waren we altijd aan het tekenen en verven. Een keer hadden we geen penselen; onze moeder knipte bij Joost en mij een plukje uit het haar en bond het vast aan een stokje."

Een deel van *De perzik van onsterfelijkheid* speelt zich 's ochtends vroeg af. "Vorig jaar schrok ik in de nacht van 4 op 5 mei wakker en realiseerde me: als ik wil weten hoe het er op 5 mei 1980 bij zonsopgang uitzag in de Uiterwaardenstraat, moet ik nu naar de Rivierenbuurt. Meteen ben ik van Haarlem naar Amsterdam gegaan en heb ik in het ochtendgloren foto's genomen, waarvan ik later tekeningen heb gemaakt. Je ziet aan de lange schaduwen hoe vroeg het is."

Swarte vindt de Rivierenbuurt mooi. "Maar het is ook een buurt waar een raar soort triestheid hangt."

En die triestheid heeft veel te maken met de Tweede Wereldoorlog, die een stempel op de buurt heeft gedrukt.

Wolkers: "In de jaren dertig vluchtten veel Duitse Joden naar Nederland, waarvan de meeste in Amsterdam terechtkwamen. In en rond de Beethovenstraat kwamen de mensen met geld te wonen, de iets minder gefortuneerden in de Rivierenbuurt."

Weinig Joodse bewoners van de Rivierenbuurt overleefden de oorlog, weet Swarte. "Via de site Joods Monument kwam ik erachter dat alleen al uit de Uiterwaardenstraat 407 Joodse bewoners zijn vermoord in de oorlog."

Wolkers: "Ik heb een zekere gevoeligheid voor plekken. Als kind kreeg ik altijd een naar gevoel op de hoek van de Rijnstraat en de Trompenburgstraat. Jaren later zag ik in een programma over de Tweede Wereldoorlog filmbeelden uit de Rivierenbuurt. Precies op die hoek waar ik als kind van acht al voelde 'dit is een nare plek', werden opgepakte Joden bijeengegredven."

De perzik van onsterfelijkheid, 6, 7 en 8 november, Theater Bellevue. Wolkersbiograaf Onno Blom verzorgt een inleiding.

Karina Wolkers en Riëks Swarte.

FOTO MARC BRIESSEN